

NARODNI GOSPODAR

Glasiló Zadružné zveze v Ljubljani.

C. kr. poštne hranilnice štev. 64.846.

Telefon štev. 216.

Kr. ograde hranilnice štev. 15.649.

Člani „Zadružné zveze“ dobivajo list brezplačno. — Cena listu za nečlane po štiri krone na leto, za pol leta dve kroni, za četrt leta eno krono; za člane zvezinih zadrug po tri krone na leto. — Posamezna št. 20 vin

zhaja 10. in 25. vsakega meseca. Sklep urejevanja 5. in 20. vsakega meseca. Rokopisi se ne vračajo. — Cene inseratom po 30 vinarjev od enostopne petiti-vrste, za večkratno inseracijo po dogovoru.

Miloš Stibler:

Za preporod našega zadružništva.

(Konec.)

c) Skupna blagovna centrala.

Zadružni blagovni promet je pri nas še slabo razvit, bodisi zadružno nakupovanje potrebščin, bodisi zadružna prodaja ali vnovčevanje pridelkov in izdelkov. Vsekakor je zadružno nakupovanje potrebščin močnejše, kakor zadružno vnovčevanje pridelkov. Zadružni blagovni promet v svoji celoti daleč zaostaja za našimi kreditnimi zadrugami. Vzroki so različni. Blagovni nakup in blagovno prodajo zadružno urediti in voditi je mnogo težavnejše, kakor urediti in voditi kreditne zadruge, posojilnice. Zadružno nakupovanje in vnovčevanje zahteva dokaj več trgovskega znanja in trgovske previdnosti. Mnogokrat so za blagovni promet potrebne tudi posebne priprave, n. pr. skladišča; mnogokrat kaže pridelke obdelati, predno se jih lahko da na trg. Razun tega je treba upoštevati dejstvo, da so naše dežele v celoti glede kmetijskih pridelkov pasivne; ni torej bilo težavno spraviti blago v denar. Kmet je kratkomalo čakal, da je prišel kupec na dom. Kako škodo je kmet imel od takih obiskov, je seveda drugo vprašanje. Posebno slabo pa je na razvoj zadružnega blagovnega prometa vplival ves duh naše zadružne preteklosti, vpliv političnega strankarstva, vsled česar so se itak slabotne sile še bolj cepile in slabile.

Središče zadružnega blagovnega prometa so tvorile doslej Gospodarska zveza v Ljubljani, kmetijske družbe, nekatere zadružne zveze in Mlekarska zveza v Ljubljani. Blagovno poslovanje teh centralnih organizacij se je naslanjalo na podružnice kmetijskih družb, na rajfajzenovke, v izjemnih slučajih tudi na posebne nakupne in prodajne in druge kmetijske zadruge. Poslovanje Mlekarske zveze se je naslanjalo seveda na mlekarske zadruge. V zelo mnogih slučajih pa

se je poslovalo tudi naravnost s posamezniki. Blagovni promet kranjske Kmetijske kmetijske družbe je posebno razvit in na dobrem glasu, kar je velika zasluga družbinega nadravnatelja Pirca. Vendar je treba izreči o kupčijem poslovanju kmetijskih družb v obče načelno besedo. Naloga kmetijskih družb bodi, kmetijski stan stanovsko organizirati, skrbeti za strokovno izobrazbo kmetovalcev in za vsakovrstno spopolnjevanje kmetijskega gospodarstva; čisto posebno imajo kmetijske družbe nalogo kmetijskega stanovskega interesnega zastopstva v vsaki zadevi in napram vsaki skupini ali napravi ali oblasti, ki prihaja v interesno dotiko ali morebiti celo v interesno nasprotje s kmetijstvom. Kupčijski posli pa naj bodo poverjeni posebnim stanovskim kupčijskim organizacijam, za kar so poklicane razne kmetijske zadrage. Vsako kupčenje važnih različnih nalog pod eno in isto firmo je prej ali slej vodilo bodisi glede ene, bodisi glede druge naloge do zanemarjanja in vsled tega do neuspehov.

Prvo, kar po dosedanjih izkušnjah v naših razmerah glede združnega blagovnega poslovanja rabimo, je močna centrala s trdno finacijelno podlago. Pri tem se ponavlja isto vprašanje, kakor smo ga slišali pri kreditni centrali. Ali se naj vzame oblika zadrage, ali delniške družbe, ali družbe z omejeno zavezo? Ponavlja se tudi prejšnji odgovor. Zadruga z omejeno zavezo z visokim deležnim kapitalom in dolgo odpovedno dobo je mogoča in istotako lahko vodi do uspeha. Zanesljivo trajno trdno podlago pa tvori delniška družba ali tudi družba z omejeno zavezo; seveda ako je vplačana zadostna glavnica. Toda če se osnuje delniška družba ali družba z omejeno zavezo, potem je zopet neobhodno potrebno paziti na to, da se taka družba osnuje v združnem smislu. S primernimi varnostnimi odredbami je treba varovati združni značaj podjetja, tako, kakor je bilo nasvetovano v prejšnjem poglavju pri skupni denarni centrali. Ako se to opusti, potem podjetje zanesljivo vsaj trajno ne bo služilo združništvu.

Ali se priporoča spojiti blagovni promet z združno denarno centralo, z združno banko? Na to vprašanje odgovarjajo zadrugarji različno. Eni priporočajo spojitve obega panog — denarne in blagovne kupčije — in utemeljujejo svoje stališče s tem, da se v takem slučaju blagovno poslovanje lahko močno pospeši, ker je v denarni centrali lažje dobiti na razpolago za blagovni promet potrebnih zadostnih denarnih sredstev. V ta namen se kratkomalo porabijo v denarni centrali naloženi odvišni denarji kreditnih zadrug. Drugi zopet iz ravnoistih razlogov odsvetujejo spojitve obeh kupčijskih poslov, češ potem se prerado zgodi, da se zabije v blagovne posle prevelike svote, kar neugodno vpliva na likvidnost denarne centrale. Dogaja pa se tudi, kakor uči izkušnja, da se tam, kjer je preveč kapitala na razpolago, mnogokrat premalo pazi na solidnost, strogo varnost blagovnih kupčij. V tej zvezi opozarjajo zopet drugi na to, da je po vseh dosedanjih izkušnjah združna blagovna kupčija mnogo riskantnejša, kakor navadno združno denarno poslovanje. Ako nastanejo v blagovnem oddelku izgube, tedaj se seveda vsa nevarnost oziroma vsa teža izgube takoj zvali na denarni oddelek, ki je dal za blagovno kupčijo denar na razpolago. Na denarnem oddelku pa so v prvi vrsti interesirane kreditne zadrage, torej zadrage z neomejeno zavezo. Posledice

kupičenja poslov so potemtakem v takih slučajih lahko usodepolne. Rajfajzenova organizacija v Nemčiji je obe vrsti kupčij spojila v svoji kmetijski osrednji blagajni. Tako pametnih zadrugarjev, kakor so v tej organizaciji, ni mnogo najti po svetu, vključ temu je znašala izguba v blagovnem oddelku začetkom tega stoletja menda nad sedem milijonov mark. Le nenavadni disciplini in izborni zadružni vzgoji članic gre zasluga, da se je organizacija s prostovoljnim prispevanjem članic rešila poloma.

Pri urejevanju vprašanja blagovne centrale bo torej treba mnogo previdnosti. Važno je, da so zadrugarji posameznih taborov v tem pogledu za enotno napravo. Nadaljna prava pot se bo pri upoštevanju vseh dosedanjih izkušenj in bodočih nalog, kolikor jih danes še poznamo, dala najti.

d) Zadružna zveza.

Denarno in blagovno poslovanje smo s tem že izločili iz naših dosedanjih zadružnih zvez. Preostajajo še razne naloge, kakor: Revizija, pouk in organizacija, statistika, pravno zastopstvo osobito v davčnih zadevah, interesno zastopstvo. Nadalje bi se dalo najti novih nalog, n. pr. posredovanje pri zavarovanjih, zbiranje zadružnega pomožnega sklada i. t. d. Kaj se naj zgodi s temi raznimi nalogami? Ali se naj res pripusti, da obstoje sedanje zveze s temi ali vsaj nekaterimi teh nalog naprej? Ali pa se naj ustvari tudi za te naloge enotna skupna centrala? Kaj bi bilo v stvarnem pogledu boljše popolnejše, koristnejše?

Vzemimo prvi slučaj. Da ostane pri dosedanjih zvezah. O nekaterih posledicah v tem slučaju ni treba ugibati, ker jih poznamo iz preteklosti. Čim manjša zveza, tem manj je seveda uradništva in tem težavnejša je specializacija dela, ki je v zadružništvu ravnotako potrebna, kakor v kaki drugi gospodarski stroki. Tudi kvaliteta uradništva je navadno tem slabša, čim manjša je zveza, ker manjši zavod ne more primerno plačevati. Vse to povzroča, da revizija ni na višku. Poučno delo je najprimitivnejše. Za statistiko se sploh nihče ne briga. Pravna pomoč niti na papirju ne obstoji. Interesno zastopstvo v postavodajnih in upravnih zadevah? Že samo za to nalogo bi bilo treba celega moža. Ravno tako malo govora je o vseh drugih nalogah. Zavedam se, da ne pretiravam, ker iz lastne izkušnje poznam življenje malih zvez. Na Slovenskem imamo sedaj štiri male in eno večjo (ne veliko!) zvezo. Torej povsod nekaj, nikjer nič. Naša revizija bi bila lahko boljša, kakor je. Višino poučnega dela v zadostni meri označujejo naši strokovni listi. Statistike nimamo, kar je naravnost sramotno vzpričo razvoja našega zadružništva. Interesno zastopstvo je na najvišji stopinji. Pravna pomoč zadrugam sploh ni organizirana. In pri tem bo ostalo tako dolgo, dokler posamezne zveze ne izginejo. K vsemu temu še pride, da so režije pri obstoju petih zvez mnogo večje, kakor bi bile pri eni sami zvezi. In kar je najvažnejše: Ako danes tudi v vsem prijateljstvu sklenemo delo v dosedanjih zvezah mirno nadaljevati, je vendarle naravno, da se prej ali slej pojavi pri vseh zvezah stremljenje povišati število članic. Prične se konkurenca in čim manj zadružno dobro vzgojenih uradnikov imajo posamezne zveze, tem bolj se bo začelo

delati z nezadružnimi, nestvarnimi argumenti. In čez par let bomo zopet tam, kjer smo bili pred vojsko. Na vsem tem bi tudi „prosti odbor“ ali „zadružni svet“ nič ne spremenil. Težnja zvez po samoohranitvi bi v teh slučajih bila vedno močnejša, kakor najboljši stvarni nasveti. Več, kakor nasvetovati in prigovarjati pa bi „prosti odbor“ ali „zadružni svet“ ne mogel in če bi se mu tudi izročilo vse naloge razven revizije. Eksekutivne moči napram zvezam za varovanje najvišjih zadružnih koristi bi ne imel.

Kako pa bi bilo v drugem slučaju: Da se namreč za vse te naloge osnuje skupna zveza? Pri pravilni organizaciji bi pred vsem odpadli vsi dosedanji prepiri in posledice istih. Zveza bi se organizirala kot zadruga z omejeno zavezo. Visokega deležnega kapitala bi ne bilo treba, ker bi zveza ne delala niti denarnih, niti blagovnih kupčij. Glavni izdatek bi šel za režije, ki bi se pokrivale z režijskimi prispevki članic in posebnimi prispevki denarne in blagovne centrale. Zadostoval bi torej prav zmeren deležni kapital ki bi odgovarjal nekako zahtevam režijskega denarnega prometa. Ako bi se določil delež po 1 K in bi morala vsaka članica plačati toliko deležev, kolikor ima članov, tedaj bi prišlo več kakor dovolj temeljne glavnice skupaj, ako se v tem slučaju sme rabiti ta izraz. Vsak delež da en glas. Uvede se proporc. Tako dobi vsaka skupina na podjetje toliko vpliva, kolikor ji gre po številnem razmerju. To bi bil prvi veliki dobiček. Ne prikrivam pa si, da bi bil ta dobiček popolen šele takrat, ko bi se podoben volilni red udomačil tudi v posamezni zadrugi. Naloga centrale bo delovati v tem smislu. Temu prvemu dobičku bi se pridružil drugi, ki bi izhajal iz tega, da bi se posamezne zvezine naloge lahko vršile popolnejše, kakor v preteklosti.

Revizija je med temi nalogami najvažnejša. Ako mislimo, da se osnuje enotna organizacija za Primorsko (Goriška, Trst in Istra), Kranjsko, Štajersko in Koroško, tedaj bi prišlo v pošte v okroglo 1000 zadrug. Za revizijo teh bi se potrebovalo krog 10 revizorjev. V zvezi se ustvari revizijski oddelek z nadrevizorjem kot vodjo oddelka. Uradništvo tega oddelka se bavi izključno le z revizijami. Delo se lahko specializira tako, da se izvežba revizorje za rafajzenovke, za posojilnice mešanega ustroja, za mlekarske zadruge, za nakupne in prodajne zadruge, za razne živinorejske zadruge, za razne strojne zadruge in druge. Oddelek opravi vse uradne vloge ki se tičejo revizij in vso korespondenco, osobito glede odprave nedostatkov, ki jih je revizija konstatirala pri zadrugah. Vodijo se vsi za revizije potrebni seznam, shranjujejo se revizijski zapisniki, pravila zadrug z vsemi spremembami in računski zaključki zadrug. Ravno tako spada v delokrog prirejanje revizorskih posvetovanj, kjer si revizorji menjavajo svoje izkušnje. Za poslovanje oddelka je odgovoren ravnateljstvu, predsedništvu, načelstvu in občnemu zboru zveze vodja oddelka, oddelni predstojnik. Le ta poroča predpostavljenim inštancam.

Drugo skupino nalog bi tvoril pouk, statistika in organizacija. Ta oddelek izdaja pod uredništvom oddelnega predstojnika zadružni strokovni list. Misliti bi se morebiti dalo na dva lista: List z izrečno znanstveno tendenco in poljudno glasilo za široke sloje. Vsekakor bi to moral biti enkrat list, ki se

peča samo z združništvom. Nadalje je potrebna perijodična združna korespondenca za informacijo dnevnega časopisja. Oddelek zbira in urejuje statistiko za združništvo celega zvezinega področja. Urejuje zvezino strokovno knjižnico in zbira vse v urad prihajajoče zunanje strokovne liste. Stavi nasvete za izdajanje strokovnih spisov, brošur in knjig. Prireja poučna zborovanja in skrbi za predavatelje. Vrší zvezine poučne dolžnosti napram združni šoli. Pripravlja ustanavljanje novih zdruget in stavi predpostavljenim inštancam tozadevne nasvete. Za poslovanje je odgovoren oddelni predstojnik. Pri mišljenem obsegu zveze bi ta oddelek rabil s predstojnikom vred 2—3 uradnike.

V veliki skupni zvezi bi se dal urediti tudi pravni oddelek, ki bi zdrugetam nudil pravno pomoč v vseh združnopravnih, osobito pa v davčnih zadevah. Dr. Neudörfer, tajnik Splošne zveze avstrijskih kmetijskih zdruget, pripoveduje, da je svoj čas kot uradnik zveze avstrijskih nemških šulcedeličevk v enem letu sestavil za zdrugete krog 100 rekurzov v davčnih zadevah. Uspeh rekurzov mu je znan le za manjšino vseh slučajev, a že pri teh so morale oblasti povrniti zdrugetam več kakor 100.000 K na preveč predpisanih in sprejetih davkih. Dr. Neudörfer kot izboren poznavalec davčne prakse napram zdrugetam priporoča, da bi morala sleherna zdrugeta izročiti svoje davčne predpise strokovnjaku v pregled. Ta nasvet je le prepravljen. Ureditev pravnega oddelka z uradniško nastavljenim pravnikom bo neizogibna, ker bo to prineslo zdrugetam veliko korist. Zdrugete se gotovo ne bodo protivile plačevati za posluževanje pravnega oddelka poseben malenkosten režijski prispevek. Tako bi se n. pr. pri uspeh davčnih rekurzih lahko računalo gotove odstotke povrnjenih zneskov. Vodja pravnega oddelka je odgovoren ravnateljstvu, načelstvu in občnemu zboru zveze ter vsem tem o svojem delovanju naravnost poroča.

Nadalje bi bil potreben tarifni oddelek. Zveza preskrbi lastnega tarifierja, ki je nastavljen kot uradnik s celodnevni delom ali pa se v začetku naredi pogodba za krajšo delovno dobo s kakim priznanim strokovnjakom, n. pr. s kakim železnižkim uradnikom, ki stroko dobro pozna. Zdrugete bi ne vpošiljale le lastnih tovarnih listov v pregled, temveč tudi tovarne liste svojih združnikov. Poznavatelji tarifne prakse pripovedujejo, da so difference preveč računanih tarifov skoraj da v vsakem slučaju običajne, v mnogih slučajih celo zelo visoke. Osobito glede rafakcij se strankam redno vrši velika krivica. Pri Splošni zvezi na Dunaju obstoji tak oddelek. Nekateré pokrajinske zveze, n. pr. graška, se tega oddelka z velikim uspehom že redno poslužujejo zase, za članice in za združnike članice. Taka naprava bo pri nas potrebna. Tarifer kot vodja oddelka je v svojem delokrogu samostojen in je odgovoren za poslovanje predpostavljenim inštancam, katerim naravnost poroča.

Velike važnosti bi bil tudi zavarovalni oddelek. Take naprave obstoje n. pr. pri zvezah Rajfajzenove organizacije v Nemčiji, pri nemški združni zvezi na Moravskem in drugod. Namen je, skleniti za svoje članstvo ugodne zavarovalne pogodbe za vse vrste zavarovanj z velikimi zavarovalnicami. Režije takega dela se krijejo s provizijami zavarovalnic, to je dobiček zveze. Dobíček

zavarovanca pa obstoji v tem, da bo zveza tudi zavarovančeve koristi gotovo bolje varovala, kakor dosedaj običajni zastopnik ali agent. Stvar se je drugod vsekakor dobro obnesla. V Jugoslaviji se bo to delo dalo s pomočjo zadrug tem lažje uvesti, ker je nujno potrebno, da država zavarovalništvo monopolizira v lastni upravi. Tak zavarovalni oddelek bi moral imeti seveda strokovno izvežbano uradništvo z lastnim oddelnim predstojnikom, kojega odgovornost in dolžnost poročanja je urejena, kakor pri ostalih oddelnih predstojnikih.

Dolžnost zadrugne zveze bi tudi bila, zbirati in upravljati poseben združni pomožni zaklad. Namen istega bi bil pomagati pri kakoršnihkoli katastrofah v združništvu, osobito pri takih, ki jih niso zakrivile slabe človeške lastnosti. Misel takega zaklada se splošno odobrava, kar dokazuje dejstvo, da nekatere zveze tak zaklad že zbirajo. Toda prispevanje bi bilo treba sistematično urediti. Recimo, da vsaka posojilnica pri izplačilu posojila izračuni v ta namen 10 vinarjev za vsakih sto kron danega posojila, ledaj bi se spravil že lep denar skupaj. Samo rajfajzenovke slovenskih združnih zvez so izplačale l. 1909 okroglo 20 milijonov K izposojil in bi po nasvetovanem ključu torej prispevale imenovano leto krog 20.000 K. Pri šulcedeličevkah bi znesek za tisto leto menda ne bil nič manjši. Primeren ključ bi se dognal tudi za vse druge zadruge. Tako bi se to delo dalo sistematično urediti, kar bi gotovo ne bilo na škodo združništvu. Pomožni zaklad bi upravljal zvezin-ravnatelj.

Razun navedenih naprav bi se potrebovala pisarna za stenografe in strojopisce, ki so na razpolago ravnateljstvu in vsem oddelnim predstojnikom. Nadalje knjigovodstvo pod ravnateljevim nadzorstvom. Posebnega uradnika zahteva v velikem zavodu tudi prejemanje, vpisovanje in odpravljanje korespondence. Za točno reševanje korespondence skrbi ravnatelj. Zveza ima tudi lastno zalogo vseh za zadruge potrebnih tiskovin, dokler organizacija nima lastne tiskarne. Do tja se uprava te zaloge priključi najbolje knjigovodstvu.

Vodja celega urada je ravnatelj. Njegova skrb bodi točno odpravljanje dela, za način nosijo odgovornost posamezni oddelni predstojniki. Ravnatelju pripada tudi važen referat interesnega zastopstva. Zasleduje vse pojave javnega življenja, gospodarskega in političnega, ter v vsakem za združništvo pomembnem slučaju stavi svoje nasvete zvezinemu predsedništvu in načelstvu. Ravnatelj upravlja po navodilih načelstva zvezino premoženje in skrbi za izvrševanje vseh načelstvenih sklepov. Ravnatelj je uradnik in ne sme biti ob enem član zvezinega načelstva. Izkušnja uči, da se voljenega uradniškega funkcionarja mnogo bolj težko odslovi, kadar ne odgovarja več zahtevam in koristim podjetja, kakor pa pogodbeno nastavljenega uradnika. Ravno tako uči izkušnja, da daje poslovanje izvoljenega uradniškega funkcionarja redno najplodovitejšo podlago za razvoj avtokracije, samodržtva, kar še nobenemu združnemu podjetju ni bilo v prid.

To so nekako glavni obrisi skupne zadrugne zveze in njenega poslovanja. Že iz teh podatkov se da presoditi, da bi se v skupni zvezi poprej dosegla večja temeljitost in raznovrsnost dela, kakor po stari metodi. Zato kaže delo za reorganizacijo pospešiti.

Konec.

Naše zadružništvo potrebuje danes temeljite preosnove v treh točkah: glede denarne centrale, glede blagovne centrale, glede zadružne zveze za revizijo, pouk, organizacijo in interesno zastopstvo. To mora priti. Ako si tega zadruga same ne ustvarijo z izločitvijo dosedanje konkurenčne metode, tedaj bo morala bodoča država s pomočjo svoje oblasti ureditev pospešiti. Doslej smo se bali vpliva državnih oblasti na zadružništvo. V bodočnosti ta strah odpade, kajti bodoča država bo demokratična, vladal jo bo isti duh, kakor vlada zadrugo. Spričevalo zrelosti bo, ako zadrugarji sami uredijo svoj dom. Ne bo pa v škodo zadružništva, če bi morala priskočiti na pomoč država. To velja za vse dosedanje naše zadružništvo, velja pa tudi za nadaljnjo vrsto zadrug, ki so pri nas še prav malenkostno razvite, a jim je vendar med vsemi zadrugami zagotovljena najlepša bodočnost: konzumne zadruga! Četrta naša osrednja organizacija bo Zveza konzumnih zadrug z ogromnimi nalogami v prid konzumentov. Naloga zveze bo uvoz in razdeljavanje vseh tistih živil, ki jih bomo morali dobiti iz tujezemstva. Potom konzumne organizacije mora ljudstvo samo vzeti ta prevažen del trgovine v svoje roke, da se zabrani ustvaritev kaste, ki vodi v svetovno sovraštvo in v vojsko. Na polju mednarodne trgovine bo ravno v tej točki našla bodoča država svojo najhvaležnejšo nalogo. Zato bo morala država sama začrtati pot za našo četrto osrednjo zadružno organizacijo.

Še eno opazko. Te dni se razpravlja o vprašanjih, ki so predmet tega spisa, v vseh tistih krogih, katerim je naložena odgovornost za naše zadružništvo. Naj se nobena skupina ne odtegne tem razpravam. Naj se tudi nobeni skupini ne da povoda za tako odtegnitev. Dolžnost vseh je sodelovati. Ako pa se kedo odtegne, tedaj nasprotuje koristem splošnosti. Posledice takega ravnanja bo prej ali slej itak občutil!

Popravki in dostavki: Na strani 151. vrsta 40. za 1912 vstavi: od 1—3 novembra. Za 41. vrstjo je vstaviti sledeči odstavek:

Pač pa se je belgijsko konzumno zadružništvo razvijalo strankarsko politično, kar nam Božič iz nerazumljivih razlogov zamolči. Gibanje se je pričelo l. 1880. Socijalistična stranka si je prva ustvarila zadružno organizacijo in temu zgledu sta pozneje sledili liberalna in katoliška stranka. Močna koncentracija je bila onemogočena, razun tega je vplivala razcepljenost na notranje poslovanje, osobito na blagovne dividende. Zadruga so skušale doseči zmago s tem, da je vsaka proti drugi skušala plačevati višjo blagovno dividendo. S tem se je vsa pozornost članstva obrnila le na dividendo in obrnila od ostalih važnih točk zadružnega življenja, osobito od d o l ž n o s t i članstva napram zadrugam. Nadalje se je v tem popolnoma napačnem konkurenčnem stremljenju vedno preveč dobička razdelilo, premalo pa se je devalo v rezerve in osobito premalo odpisovalo; v mnogih slučajih se je dajalo uslužbencem premalo plače. Končna posledica teh razmer je seveda bila, da so belgijske zadruga najslabše v Evropi.

Vprašanje valute in vojnih posojil.

S prvim vprašanjem se je baval odsek Narodnega Vieća, ki mu načeluje tajnik N. V. dr. Lorković, in ki je sestavljen iz najboljših naših strokovnjakov, tako teoretikov, kakor praktikov. Pri razpravljanju so se vzeli v pretres vsi nazor, vsi predlogi, celo taki, ki bi jih strokovnjak že a priori moral zavrniti, vse to samo za to, da bi se prišlo do kar najboljšega, najsigurnejšega zaključka. V tem članku bomo skušali resumirati razprave finančnega odseka N. V.

Vprašanja, ki so se morala rešiti so bila sledeča:

1. Ali naj se bankovci avstro-ogerske banke izkupijo ali ne?
2. Ali naj se tem bankovcem prizna sposobnost, da v področju države SHS cirkulirajo kot denar, t. j. kot sredstvo izmenjave, plačevanja in merila vrednosti in kako dolgo, ter
3. ali naj se odnosno kedaj in pod kakimi pogoji naj se začno izdajati lastni bankovci?

Odgovor finančnih strokovnjakov na prvo vprašanje je bil soglasen: bankovci se morajo izkupiti! No, ker se je v enem delu našega tiska, še bolj pa med občinstvom pojavljalo tudi nasprotno naziranje, je potrebno navesti tudi razloge, ki so strokovnjakom narekovali navedeni odgovor:

Bankovci avstro-ogerske banke predstavljajo obvezo tega zavoda nasprot posestnikom bankovcev. Istočasno pa predstavljajo bankovci tudi obvezo bivše avstro-ogerske države nasproti banki. Ker bivša državna oblast avstrijsko-ogerske monarhije je silila banko, da naj izdaja toliko bankovcev in potem je banka tako izdane bankovce posojila državi. Bankovci so torej preko države prihajali v promet. Potemtakem more avstro-ogerska banka izkupiti bankovce odnosno izpolniti svojoobvezo proti posestnikom bankovcev samo tedaj, ako tudi avstro-ogerska monarhija izpolni svojo obvezo njej nasproti, drugače ne. Glavno pokritje za bankovce se nahaja torej v tej obvezi bivše avstro-ogerske države.

Reklo se bo: Avstro-ogerske ni več, torej tudi ne obstoji njena obveza. Istina je: habsburške monarhije ni več, toda ostali so njeni narodi, ki so na razvalinah stare države osnovali svoje nove svobodne države. Avstro-ogerska monarhija ne obstoji, toda na njenem mestu so se dvignile države češko-slovaška, avstrijsko-nemška, poljska, ogerska in jugoslovanska država. Ne bomo se spuščali v vprašanje, ali morajo te države prevzeti prav vse obveze bivše avstrijsko-ogerske monarhije. Povsem nedvomno pa je, da bodo prevzele obveze, katerih izpolnitev je v njihovem lastnem interesu. Poskušale bodo skupno, da prevzemo in izvrše one obveze, katerih izpolnitev je v njihovem skupnem interesu. In taka obveza je obveza nasproti avstrijsko-ogerski banki. Kajti če ne izpolnijo te obveze, tudi avstrijsko-ogerska banka ne bo mogla izpolniti svoje obveze proti posestnikom bankovcev. In kdo so ti posestniki bankovcev? To so narodi bivše Avstro-ogerske monarhije, to so državljani omenjenih mladih držav. Vsakdo izmed nas, izmed njih ima več ali manj bankovcev. Pri nekaterih tvorijo ti celo vse njihovo imetje in to pošteno, z znojem in naporom zasluženno imetje. Ne izkupiti bankovcev, pro-

glasiti jih ničvrednim bi pomenilo oropati vse te državljane na en mah njihovevega imetja, značilo bi napraviti narode mladih držav za berače. Gospodarsko življenje pravkar nastalih držav bi začelo torej s katastrofo. Ali moremo, ali smemo to dopustiti? Ne, sigurno ne! Vsaka izmed novih držav, brez ozira na svojo narodnost ima torej enak interes na tem, da se bankovci izkupijo in v tem so si vse socii dolorum (tovarišice bolečin). V tem vprašanju so navezane ena na drugo, in ker je bilo izdajanje bankovcev skupna stvar vseh teh držav, se bo moralo tudi izkupljenje bankovcev rešiti s skupnim sporazumom.

Potemtakem je ugotovljeno načelo, da se morajo bankovci vsekakor izkupiti, do katere višine pa in v kakem razmerju, bo zavisno od skupnega sporazuma vseh teh držav.

Bankovci avstro-ogerski bodo izkupljeni po vsej priliki tako, da bo vsaka država svojim državljanom zamenila te bankavce s svojimi novimi bankovci. Ker bi pa ta zamena imela samo tedaj smotra in smisla, če bi ti novi bankovci imeli pokritje, jim bo treba to pokritje preskrbeti. Izkup bankovcev vodi torej do vprašanja pokritja. No to bo brez dvoma v vsaki posamezni državi mogoče preskrbeti. Seveda za to ne bodo zadostovala običajna dosedanja sredstva finančne politike, treba bo poseči tudi po sredstvih socijalne, posestne politike itd. Z globokim, toda razboritim in opreznim posegom v ekonomske družabne uredbe bo brez dvoma mogoče preskrbeti to pokritje. Dalje o tem razpravljati za sedaj ni aktualno, glavno je, da občinstvo ve, da bodo bankovci izkupljeni in da je v tem oziru lahko mirno.

Napačno je, če se danes reče: bankovci avstro-ogerske banke niso nič vredni. Dokler se z njimi lahko kupuje ali izpolnujejo denarne obveze, toliko časa imajo vendar neko vrednost. Na drugi strani pa je nesporno, da je njihova notranja vrednost globoko pod nominalno. Razlog za to je bojazen, da ne bodo izkupljeni, odnosno razlog za to je neugodno razmerje (pravzaprav nerazmerje) med njihovo količino in dejanskim pokritjem. No, kakor hitro je dana sigurnost, da bodo mlade države bivše avstro-ogerske monarhije izplačale bankovce, kakor hitro se bo pokazala verjetnost, da bodo tudi zmožne to učiniti, bo nehala ta bojazen, notranja vrednost bankovcev se bo polagoma dvigala, da bo naposled dosegla ali se vsaj znatno približala nominalni vrednosti. Z garancijo novih držav, da bodo bankovci izkupljeni, se bo torej sanirala naša valuta. Razume se seveda, da te države morajo biti tudi sposobne izpolniti te garancije. Kako, to je zgoraj samo namignjeno, pa za sedaj več tudi ni potrebno.

S tem v zvezi se je treba ozreti tudi na nasprotna mišljenja. Prvo bi bilo, da bankovcev sploh ni treba izkupiti, ampak da jih je treba na mestu proglasiti ničvrednim in takoj začeti z izdajanjem novih bankovcev. Mislimo, da se z ozirom na povedano ni treba preveč baviti s to — imenujmo jo tako — katastrofalno teorijo. Če bi kdo hotel uničiti naš narod, v resnici ne bi mogel iznajti boljšega sredstva. Če bi bil ta predlog sprejet, bi bili mi morda (pa še to samo morda) svobodni, toda tudi berači. A čemu, ko se da temu izogniti? V interesu našega naroda pa je sigurno, in to ne morda v interesu velikih ka-

pitalistov, ker ti so že dobro investirali svoj denar v razna podjetja, v hiše nepremičnine in tako dalje, ampak v interesu najrevnejših in prizanašanja najvrednejših, katerih vse imetje obstoji iz nekaj novcev, shranjenih bodisi doma, bodisi v denarnih zavodih, v njihovem interesu je, kakor pravim, da se njihovi bankovci izkupijo, da jim ne propadejo. Kar se tiče izdajanja novih bankovcev, je to že druga stvar, in ker to sigurno ni obseženo v tem, da se bankovci proglase ničvrednim in ne izkupijo, jo bomo razpravljali pozneje posebej.

Druga misel bi bila, da naj se vsi bankovci na našem ozemlju preštempljajo, zbero in potem prezentirajo avstrijsko-ogerski banki, da jih ta izkupi! S čim, ako je vse one države (ki jim je bila, dokler so bile skupaj seveda, notna banka) zapuste? Banka je privatni zavod, ki ima za pokritje svojih bankovcev samo svoje zahteve, ki nam torej za reprezentirane bankovce more dati samo menico bivše finančne uprave avstrijsko-ogerske monarhije. Kdo je pa dolžnik na tej menici? Bivša avstro-ogerska monarhija.

In kdo je to? To pa smo mi, vse te mlade države in med njimi tudi naša jugoslovanska. Torej se zopet vračamo na isto. Brez našega jamstva kot države tudi avstro-ogerska monarhija ne more izkupiti bankovcev. Čemu torej bankovce preštempljavati? E, pravijo pristaši te teorije „preštempljavanja“, s tem se bo ugotovilo, koliko bankovcev je na našem ozemlju, med našim narodom, ugotovila se bo ona količina, ki jo je pravično izkupiti. Preštempljavanje bi torej imelo smisla samo v predpostavi, da bodo bankovci izkupljeni. Seveda izkupljeni od nas, oziroma od avstro-ogerske banke ali s sodelovanjem vseh držav bivše avstro-ogerske monarhije. Mi pa mislimo, da bi zelo slabo opravili, če bi šli meriti obvezo izkupljenja po količini bankovcev, ki se nahaja pri nas, na našem ozemlju. Evo zakaj: kadar bo prišlo do sporazuma med nami in ostalimi državami, ki so se osnovale na razvalinah avstro-ogerske države, se bo ugotovilo najpreje, koliko je bilo vsega skupaj izdano do 29. oktobra (mi bi namreč jamčili samo do tega dne). Potem bi se vse države skupaj zavezale to množino bankovcev izkupiti, in sicer vsaka samo določeno kvoto. Ta bi se pa odmerila po davčni moči vsake države zase, po številu prebivalstva ali po kakem drugem ključu. V tem slučaju pa je zelo malo verjetno, da bi bila kvota, za nas mnogo manjša, nego bi bila ona kvota, ki bi nam pripadla, če bi jo merili po dejanski množini bankovcev, ki se sedaj nahajajo pri nas. Ker verjetno je, da je pri nas zelo mnogo denarja, in to ne toliko v prometu in pri denarnih zavodih, ampak težaviranega, skupno torej mnogo več bankovcev, kakor to odgovarja naši davčni moči ali številu prebivalstva. Kajti mi smo v času vojne zelo dobro vnovčevali naše agrarne produkte, in denar je kakor nevihta vrel k nam. Čemu naj se torej mi obvezujemo, da bomo izkupili tako veliko množino bankovcev, ko bi nam po sporazumu pripadla mnogo manjša obveza? Pač bi z lastnim zaključkom vnaprej delali škodo sami sebi! To preštempljavanje ima pa še eno škodljivo plat. Kakor smo že rekli, preštempljavanje brez obveze za izkup bankovcev nima na noben način smisla. Preštempljavanje se more razumeti samo v zvezi z obvezo za izkup bankovcev. Kakor hitro bi se namreč zvedelo, da se na našem ozemlju preštemp-

ljavajo bankovci v svrhu, da se ti preštempljani bankovci izkupijo od naše Jugoslovanske države, bi na mestu začeli vreti od vseh strani bankovci na naše ozemlje. Iz madžarske države, iz Nemške Avstrije, od povsod, kjer bi imeli vero v sposobnost naše države, da bo izkupila preštempljane bankovce (brez te vere odnosno sposobnosti pa bi tudi za nas ne imelo smisla, da preštempljavamo bankovce, obetajoč njihov izkup) — od povsod bi torej začeli vreti k nam bankovci avstro-ogerske banke. In mi bi tedaj ne imeli dosti niti preštempljevalcev, niti štamplj, da bi vso to silno množino bankovcev preštempljali. Mi bi tako sami sebi s tem preštempljavanjem naprtli obvezo, da eventualno izkupimo vse note bivše avstro-ogerske monarhije, ter bi v tem slučaju eventualno mogli privreti k nam vsi bankovci. Ko bi bili vsi ti bankovci preštempljani, kako bi potem razlikovali, kateri so naši in kateri so došli od zunaj, ko je ravno bil namen preštempljevanja, da se da našim bankovcem označba, ki bi jih ravno označila kot naše in razlikovala od tujih. Sedaj bi bili pa naenkrat vsi preštempljani! No, nekdo je ugovarjal: mi bomo pač zaprli meje in preprečili, da se niti en bankovec ne bo vtihotapil v času preštempljavanja od zunaj k nam. Vtihadaplajo se voli, žito vsakovrstno blago, pa da se ne bi papirnati denar? In potem, čim več zaprek bi se stavilo temu vtihadapljanju, tem plodonosnejši bi bil ta posel. En sam človek bi bil zmožen vtihadapiti kolikor mu drago bankovcev, nihče pa ne bo zanikal, da se med malone tremi milijoni prebivalcev Hrvaške in Slavonije ne bi našel vendar vsaj eden, ki bi bil sposoben in pripravljen za tako vtihadapljenje. V ostalem, kdor je malo zasledoval zgodovino denarja, je našel v njej polno primerov, ki svedočijo, kako je kroženje denarja sledilo vedno prirodnemu zakonu in znalo pri tem premagati vse umetne zapreke. Če bi pa mi proštempljavali bankovce s tem namenom, da jih izkupimo, potem bi bil prirodni zakon, da pridejo vsi bankovci k nam, ker je njihov naravni namen, da se izkupijo (če pa bi preštempljani bankovci ne bili izkupljeni, potem bi samoposebi preštempljavanje tudi za nas ne imelo pomena).

S katerekoli strani torej ogledujemo preštempljavanje denarja, nikakor nima pravega smisla.

S tem bi bili gotovi z razlaganjem načelnega stališča finančnega odseka N. V., da se namreč bankovci morajo izkupiti.

Prehajamo k odgovoru na drugo vprašanje, na vprašanje namreč, ali naj se tudi za naprej in kako dolgo prizna bankovcem avstrijsko-ogerske banke sposobnost denarja za naše ozemlje? Do tega vprašanja je prišlo za to, ker državna uprava, trgovski in zasebni promet potrebujejo znatne gotovine, pa bi se moglo na enkrat dogoditi, da bi ne bilo dosti plačilnih sredstev na razpolago (skritih, tezavriranih bo dovolj, mogoče tudi nad potrebo). Treba se je torej odločiti, kako si bomo preskrbeli ta daljna plačilna sredstva? Naglašamo takoj, da se to vprašanje tiče samo kratke prehodne dobe. Ker je brez vsakega dvoma, da bomo kakor hitro se razmere vrede in postanejo zrele za končno rešitev, morali kot samostojna država imeti svoje lastne bankovce (ali jih bo izdajala Narodna Banka dosedanje kraljevine Srbije, ali kaka nova, to je zopet drugo, za

ta čas še drugotno vprašanje). Gre torej, naglašamo, samo za to, kaj nam bo služilo kot novce za to kratko prehodno dobo?

Pristaši že oporečenega nazora, da naj se bankovci ne izkupijo, ampak na mestu proglase ničvrednim, — so morali seveda iz tega svojega naziranja izvajati konsekvence, in zato na drugo vprašanje niso mogli drugače odgovoriti, kakor tako, da naj se takoj izdajo novi bankovci. Isto mišljenje pa so delili tudi nekateri izmed onih, ki so se sicer v vprašanju izkupa bankovcev postavili na pozitivno stališče. Tudi ti so torej bili za to, da bi se morali takoj izdati in spraviti v promet novi bankovci.

Če se ne oziramo na tehnične težave izdajanja novih bankovcev, ki meje gotovo na nemožnost, je tudi iz drugih razlogov umestno zavrnilo tak način rešitve. Evo zakaj:

Niti potrebno ni dokazovati, da v eni in isti državi mora krožiti samo ena vrsta denarja. ((To, da n. pr. v Ameriki ali v Italiji več bank izdaja bankovce, je povsem nekaj drugega. In poleg tega izdajajo te denar enake vrste). Na ozemlju države SHS. kroži že danes srbski, črnogorski in bivši avstrijski, da celo ententni denar. Katerakoli oblika naj se da državi SHS., na kateremkoli temelju naj se vred, sigurno je vendar že danes, da bo vsaj vprašanje denarja edinstveno vrejeno. Mi pa bi že danes to edinstvenost oteževali, če bi šli izdajati nov denar. Celó pri inteligentnih ljudeh povzroča več vrst denarja zmedo, in kako naj bi jo šele ne pri širokih slojih naroda? Čemu pa delati zmedo, ko se ji je mogoče izogniti?

No sedaj pride še važnejši razlog proti izdajanju novih bankovcev (namreč proti izdajanju za sedaj takoj). Stari bankovci avstrijsko-ogerske banke so izgubili za to dosti od svoje vrednosti, ker nimajo zadostnega pokritja. Da bodo naši novi bankovci mogli imeti potrebno polno vrednost, bodo tudi oni potrebovali pokritja. No kje ga bomo našli? Če bi torej mi izdajali nove bankovce, bi ti ne imeli nikake vrednosti, ker ne bi imeli nikakega pokritja. Ali je morda to naš namen? Ali se morda valuta sanira tako, da se malovredni bankovci zamenijo z ničvrednimi našimi bankovci? Ali naj bo prvi naš samostojni korak na polju valute tako neuspešen? S takim činom bi pač diskreditirali že v začetku našo mlado državo in postavili v dvom našo finančno zrelost, in s tem tudi sposobnost za samostojno vodstvo državnih poslov.

Če torej ni mogoče, odnosno ni umestno izdajati že sedaj nove bankovce, potem ni druge poti, kakor poslužiti se onih, ki jih že imamo, in to so bankovci avstro-ogerske banke. Z drugimi besedami treba je začasno obdržati kontinuiteto z avstrijsko-ogersko banko. Vemo, zakaj se mnogi tega boje. Boje se zato, ker vidijo v tej banki notni zavod stare Avstro-Ogerske, ki nas je poplaval z malovrednimi bankovci. Toda ne smemo pozabiti, da je banka izdajala toliko množino nepokritih bankovcev samo zato, ker jo je v to silila državna uprava bivše avstrijsko-ogerske monarhije. Danes ni Avstro-Ogerske in njene uprave. Danes moramo in moremo v avstrijsko-ogerski banki videti zavod, s katerim morajo mlade države stare avstro-ogerske monarhije še obračunati in ki ga

morajo še vporabiti v svojo korist, v kolikor je to mogoče. In to je za nas mogoče in potrebno ravno pri začasnem ustrezanju našim potrebam po bankovcih. Glavna nevarnost izdajanja bankovcev od avstrijsko-ogerske banke je bila prej — namreč pomanjkanje pokritja — v tem, mar so se ti izdajali v neomejenem obsegu in takorekoč brez kontrole, katera nevarnost bi se odstranila, ker bi se bankovci izdajali v kar najbolj omejenem obsegu in pod kontrolo posameznih držav bivše Avstro-ogerske. In če smo več kot 4 leta trpeli neomejeno izdajanje bankovcev brez kontrole, zakaj ne bi dopustili sedaj razumno omejenega izdajanja en, dva, tri mesece in pod našo kontrolo? Ker za nas bi se izdajalo samo toliko, kolikor bi mi zahtevali oziroma potrebovali, pa tudi vsaka druga država bi se trudila, da bi se za njo ne izdajalo več, kakor pametno potrebuje. Razlikujemo dobro: za množino bankovcev, izdanih do 29. oktobra, bi jamčile vse države avstrijsko-ogerske monarhije v razmerju kvote, ki bi se morala sporazumno med njimi ugotoviti. Za bankovce izdane po navedenem roku, bi mi jamčili samo v toliko, v kolikor bi bili izdani na našo zahtevo, za nas, pod našo kontrolo. Tu torej ni one nevarnosti, ki je obstojala, dokler je bila avstro-ogerska banka skupen zavod dualistične monarhije.

Razume se samo posebi, da bomo tudi teh novo izdanih bankovcev potrebovali tem manj, čim manjše bodo potrebe naše državne uprave in trgovsko-privatnega prometa, oziroma: čim več bomo imeli razpoložljive gotovine že v lastni zemlji (iz zaloge starih bankovcev). To pa bo tedaj: 1. če bodo državljani vestno vršili svoje davčne dolžnosti 2. če bodo bolj darežljivi z ozirom na prostovoljni narodni davek, 3. če se bo odvišna gotovina nalagala v denarne zavode, in ne tezavrirala, 4. če bo tudi sicer med nami red in disciplina, ker neredi povzročajo razun neposrednih škod še posredne stroške t. j. one, ki jih zahteva vzdrževanje reda (vojska itd.). V tem smislu bi bilo torej treba narod navajati.

Iz tega kar smo razložili, sledi, da ni za nas nikake nevarnosti, če se za to kratko prehodno dobo še naprej poslužimo bankovcev avstro-ogerske banke kot denarja.

Odgovor na tretje vprašanje je obsežen deloma v odgovoru na drugo vprašanje. Za sedaj se ne more začeti z izdajanjem novih bankovcev niti osnovati lastnega emisijskega zavoda. Pa tudi kdaj se bo to storilo in kateri bo ta emisijski zavod, se danes ne more nič definitivnega reči. Pri defenitivnem reševanju tega vprašanja pridejo v poštev mnogo važnejši činitelji, kakor smo mi sami. Pride v poštev v prvi vrsti kraljevina Srbija, oziroma njena Narodna banka. Ta notna banka je za časa vojne tako solidno in dobro funkcionirala, da njeni papirnat dinarji niso nič izgubili na svoji vrednosti, veljali so pa za vse podanike te države brez teritorija (do ne davno). Kraljevina Srbija ima tudi svoje strokovnjake te vrste, ki jih je tudi treba slišati. In kar je najvažnejše, kraljevina Srbija je gotovo že pretresala to vprašanje z ententinimi državami in Jugoslovanskim odborom, in ni izključeno, da je storjen že kak sklep, katerega bi se mi seveda morali držati in kateremu bi ravno zato ne smeli prejudicirati s kakim

našim prezgodnim defenitivnim zaključkom. Vprašanje valute se pri nas ne more definitivno rešiti ne samo brez sveta in sodelovanja kraljevine Srbije, entente in Jugoslovanskega odbora, ampak tudi ne brez finančne pomoči Srbije in njenih zaveznikov. Kakor so nam pomagali do svobode, tako nam bodo pomagali tudi pri postavljanju ekonomskih in finančnih temeljev te svobode.

Če vse navedeno uvažujemo, bomo prepričani, da je finančni odsek Narodnega Vjeća popolnoma pravilno postopal, ko je sklenil da se

1. bankovci avstrijsko-ogerske banke morajo izkupiti,
2. da se začasno vzdrži kontinuiteta z avstro-ogersko banko, in da se njenim bankovcem samo za ta prehodni stadij, torej do nadaljnjega prizna sposobnost denarja,
3. da more definitivna odločitev v vprašanja izdajanja lastnih bankovcev in osnovanja emisijskega zavoda pasti še-le po sporazumu s kraljevino Srbijo, entento in Jugoslovanskim odborom v Ženevi.

To precej podrobno poročilo o dosedanjih zaključkih finančnega odseka smo povzeli iz Hrvatskega Lloydja od 16. novembra t. l. Zanimalo bo naše zadržanje, ker so to edini veljavni sklepi na valutnem polju do sedaj. Sprejeti so bili, predno so se finančnemu odseku pridružili slovenski člani, samo zadnji je bil storjen že po njihovi pridružitvi. V smislu zadnjega sklepa je odpotovala večja komisija tega odseka v Švico in Francijo. Ker so pa nastale glede prehoda čez Italijo in Nemško Avstrijo v Švico velikanske težave, so se nekateri člani te komisije vrnili, drugi pa še poskušajo priti do cilja, med tem smo pa že dobili sporočilo, da se naši zastopniki z dr. Korošcem vračajo domov, tako da bomo ta vprašanja lahko začeli reševati doma.

Dne 21. novembra so javili časopisi, da se je sklenila pogodba med avstro-ogersko banko in zastopniki neodvisnih držav, po kateri dobe te države zastopstvo v glavnem ravnateljstvu in bodo tudi uradnike same imenovali. Posamezne države bodo imele pravico kontrole nad posli banke. Banka sme izdajati vrednosti samo filijalkam, ki se ustanove za vsako posamezno državo. Mesečno bo smela izdati centrala 750 milijonov bankovcev in to število se bo delilo na podružnice po razmerju števila prebivalstva. Če kaka država ne bo dvignila celega njej določenega zneska, ji bo morala centrala ostanek vpisati v dobro. Ta odredba velja od 1. novembra 1918 in se mora vse, kar so podružnice prejele od tega časa, zaračunati. Nadzorstvo nad filijalkami ima država, v kateri se nahajajo in ona tudi razpolaga z dodeljenimi vsotami. To velja tudi za ekspoziture in menjalnice.

Že dosedanje reševanje valutnega vprašanja je torej dokazalo, da tudi tukaj velja stari rek: nobena juha se tako vroča ne sne, kot se skuha. Zato se tudi glede vojnih posojil ni treba preveč razburjati. Zastopniki prej omenjene „katastrofalne“ politike so tudi v tem oziru zelo radikalni; najprej so proglasili, da je treba vojna posojila kratkomalo črtati, jako hitro se je pokazalo, da je treba vsaj s socialnega stališča ščititi tiste, ki bi na ta način brez najmanjše lastne krivde prišli ob vse premoženje, n. pr. pupili, katerim so sodišča ves pri

sodiščih založeni denar vtaknila v vojna posojila. Tudi zastopniki hranilnic, ki so bile prisiljene veliko nad rezervni zaklad podpisati vojnih posojil, ljubljanska Mestna hranilnica jih je baje podpisala za 26 milijonov, so povdarjali, da bi se z razveljavljanjem vojnih posojil zrušil ves denarni trg in povzročila narodno-gospodarska katastrofa. Pri nekem tozadevnem posvetovanju je poverjenik dr. Tavčar za Božjo voljo rotil, naj se kaka taka misel ne spravlja v javnost, ker bi že sama misel povzročila neizmerno razburjenje in škodo. Tem bolj čudno je, da je ravno Slovenski narod v 281. letošnji številki prinesel zmeden članek dr. Roberta Kermavnerja „Vojno posojilo, naše „lire“ in drugo“ v katerem priporoča glede vojnih posojil: „Ako hočemo priti do miru, katerega hočemo in moramo pred vsem imeti, moramo reči z Rusi enako: to posojilo, ta krvavi dolg je že plačan s krvjo milijonov...“

Po našem mnenju spadajo vojna posojila s papirnatimi bankovci in drugimi pasivi vred v zapuščinsko maso stare monarhije, in tudi če se postavimo na stališče, da hočemo pri reševanju te zapuščinske razprave varovati izključno samo interese naših ljudi, ne moremo pri reševanju tega vozla priti preko dogovora z vsemi novimi državami, ki so nastale na njenem ozemlju, tudi Nemške Avstrije. Z vsemi zastopniki bomo morali, kakor nas uči avstro-ogerska banka sesti k skupni mizi, in ker pri dogovorih mora vsak nekaj odnehati, bo rešitev pač izgledala precej drugače, kot bi si sami zase želeli, kaj šele, kot si en ali drugi vročekrvnež predstavlja.

Ko bomo s temi državami v gospodarskem vprašanju na jasnem, bomo šele lahko uredili končno naše valutno vprašanje s Srbi iz kraljevine, ki danes tudi še niso na jasnem glede lastne gospodarske sile in bremen, ker še ne vedo, koliko jih bo ententa gospodarsko podprla in koliko bodo dobili vojne odškodnine. Načelno bo vsa ta vprašanja rešil mirovni kongres, ker imajo mednarodni značaj. Do končne ureditve je torej še precej daleč, dasi bi bilo kar najhitrejše ureditve samo želeli. Med tem je pa treba ohraniti mirno kri in vsak, kdor danes povzroča ali večja razburjenje je gospodarski škodljivec. Tudi z osebnimi mnenji in o čem drugem v tem vprašanju danes skoraj ni govora, je treba biti previden. Naše ljudstvo ima hvala Bogu tudi v tem oziru več razsodnosti in treznosti kot marsikdo, ki hoče veljati kot strokovnjak.

== Zadružni in gospodarski pregled. ==

Pridobivajte hranilne vloge! Jesen je, čas vnovčevanja pridelkov. Zopet prihaja denar v kmetovo hišo, osobito v vinorodnih krajih. Posojilnice pač tožijo, da imajo že preveč denarja. Toda zelo, zelo napačno bi bilo opustiti pridobivanje novih vlog. Bližamo se miru, dobi, ko bo treba tudi v kmetijskem gospodarstvu po-

praviti zamudo dolgih vojnih let. Hiše bo treba popravljati in ceste, kupovati novo orodje, nove stroje, vozove, obleko, perilo, obutje, sploh vse, kar se v kmečki hiši potrebuje. Hitro bodo izginili dosedanji prihranki in začelo se bo posojevanje v največjem obsegu. To morajo imeti naše posojilnice vedno pred očmi, drugače se

bodo vlogę kmalu izdale, za posojilno poslovanje pa ne bo več sredstev na razpolago. Nezadružni zavodi niso niti najmanje popustili v lovu za vlogami, ker vedo, kaj pride, opaziti je pri teh zavodih celo večjo žilavost, kakor pred vojno. Velika nevarnost preti za posojilnice, ako bi postale lahkomišelnne. Kajti položaj zadružnega posojilnega poslovanja bi utegnil radi tega po vojski postati mnogo neprijetnejši in v razmerju z nezadružnim posojilnim poslovanjem mnogo slabši kakor je bil pred vojsko. To bi bilo nazadovanje, mi pa hočemo vendar napredovati. Zato s podvojen in potrojen skrbnostjo pazite, da pridejo kmečki prihranki v posojilnice in od tod v zadružne zveze. Sedaj

je čas, zbirati za zadružno organizacijo sredstva za velike naloge, ki jih bo treba zmagati po vojski!
S.

† Ivan Žel. Dne 19. oktobra 1918 je preminul č. g. Ivan Žel, kanonik, beneficijant in katehet v Velikovcu na Koroškem. Pobralla ga je zavratna španska bolezen. Pokopali so ga na kapiteljskem grobišču v Št. Rupertu pri Velikovcu. Pokojnik je požrtovalno deloval pri zadružni organizaciji. V Velikovcu je vodil ondotno veliko posojilnico. Od l. 1916 je bil član nadzorstva Zadružne zveze v Ljubljani. N. v m. p!

Vabilo k redni glavni skupščini

Zadružne zveze v Ljubljani,

registrovana zadruga z omejeno zavezo,

ki bo v ponedeljek, 30. decembra 1918 ob 2. uri popoldne
v Ljubljani v verandi hotela Union, Miklošičeva cesta.

Dnevni red:

1. Poročilo predsednika.
2. Čitanje zapisnika o zadnji glavni skupščini.
3. Zadružno delo po vojski, predava g. nadrevizor Vlado Pušenjak.
4. O denarnem položaju in vojnem posojilu, predava g. dr. Jakob Mohorič.
5. Sklepanje o ustanovitvi Zadružne banke.
6. Poročilo načelstva.
7. Poročilo nadzorstva.
8. Odobritev računskega zaključka za l. 1917 in sklepanje o razdelitvi čistega dobička.
9. Volitev odbora.
10. Dopolnitev nadzorstva.
11. Slučajnosti.

Bogomil Remec,
I. podpredsednik.

§ 19. pravil: Zvezna skupščina je občni zbor zadruga in sestoji iz odposlancev Zvezinih članic.

Vsako Zvezino članico zastopa na zvezini skupščini njen načelnik. Če pa pri Zvezini skupščini ni prisoten, zastopa Zvezino zadrugo pooblaščenec, ki se izkaže s pravilno izdelanim pooblastilom načelstva Zvezine članice. Ena oseba sme zastopati kvečjem 10 zadrug.

Razglasi:

Podpisane zadruge razglašajo, da bodo s 1. prosincem 1919 do preklica znižale obrestno mero za hranilne vloge na 3 %. Vlagateljem je dano na prosto, da dvignejo svoje vloge pred potekom tega roka.

Kmečka hranil. in pos. v Št. Pavlu pri Preboldu
reg. zadruga z neom. zavezo.

Kmečka hranil. in pos. v Št. Jurju ob Taboru
reg. zadruga z neom. zavezo.

Hranil. in posojilnica v Sevnici ob Dravi
reg. zadruga z neom. zavezo.

Hranilnica in posojilnica na Raki
reg. zadruga z neom. zavezo.

Hranilnica in posojilnica v Fari pri Kostelu
reg. zadruga z neom. zavezo.

Hranilnica in posojilnica v Rečici
reg. zadruga z neom. zavezo.

Kmečka hranilnica in posojilnica v Framu
reg. zadruga z neom. zavezo.

Ljudska hranil. in pos. v Zagorju ob Savi
reg. zadruga z neom. zavezo.

Hranilnica in posojilnica v Mengšu
reg. zadruga z neom. zavezo.

Hranilnica in posojilnica v Črni
reg. zadruga z neom. zavezo.

Hranilnica in posojilnica v Kamniku
reg. zadruga z neom. zavezo.

Hranilnica in posojilnica v Vodica
reg. zadruga z neom. zavezo.

Posojilnica pri sv. Benediktu v Sl. Gorici
reg. zadruga z neom. zavezo.

Hranilnica in posojilnica v Kostanjevici
reg. zadruga z neom. zavezo.

Hranilnica in posojilnica v Dobovi
reg. zadruga z neom. zavezo.

Hranilnica in posojilnica v Vidmu
reg. zadruga z neom. zavezo.

Hranilnica in posojilnica na Krki
reg. zadruga z neom. zavezo.

Hranilnica in posojilnica na Bučki
reg. zadruga z neom. zavezo.

Hranilnica in posojilnica v Smledniku
reg. zadruga z neom. zavezo.

Kmečka hranil. in posojilnica v Radovljici
reg. zadruga z neom. zavezo.

Ljudska hranilnica in posojilnica v Celju
reg. zadruga z neom. zavezo.

Hranilnica in posojilnica v Cirkovcah
reg. zadruga z neom. zavezo.

Ljudska hranil. in posojilnica v Mirnipeči
reg. zadruga z neom. zavezo.

Hranilnica in posojilnica v Laporju
reg. zadruga z neom. zavezo.

Hranil. in posojil. v Cerkljah pri Krškem
reg. zadruga z neom. zavezo.

Hranilnica in posojilnica v Svečini
reg. zadruga z neom. zavezo.

Kmečka hranilnica in posojilnica v Pišecah
reg. zadruga z neom. zavezo.

Hranil. in posojil. v Naklem pri Kranju
reg. zadruga z neom. zavezo.

Posojilnica v Žužemberku
reg. zadruga z neom. zavezo.

Okrajna posojilnica v Radečah
reg. zadruga z neom. zavezo.

Posojilnica v Frankolovem
reg. zadruga z neom. zavezo.

Hranilnica in posojilnica v Horjulu
reg. zadruga z neom. zavezo.

Hranil. in posoj. v Št. Vidu nad Ljubljano
reg. zadruga z neom. zavezo.

Hranil. in posoj. na Dobravi pri Kropi
reg. zadruga z neom. zavezo.

Nasledne zadruge naznanjajo, da bodo s 1. prosincem 1919 do preklica znižale obresti na 2 3/4 %. Vlagateljem je dano na prosto, da dvignejo svoje vloge pred potekom tega roka.

Hranilnica in posojilnica v Lučah
reg. zadruga z neom. zavezo.

Hranil. in posojil. v Šmartnem pri Litiji
reg. zadruga z neom. zavezo.

Hranilnica in posojilnica v Komendi
reg. zadruga z neom. zavezo.

Kmečka hranilnica in posojilnica v sv. Tomažu pri Ormožu
reg. zadruga z neom. zavezo.

Hranilnica in posojilnica v Loki pri Zidanem mostu, reg. zadr. z neom. zavezo naznanja, da bo od 1. januarja 1919 naprej obrestovala hranilne vloge po 2 1/2 %. Vložnikom je dano na prosto, da dvignejo svoje vloge pred potekom tega roka.

Obrtnokreditna zadruga v Ljubljani razglša, da bo od 1. januarja 1919 naprej obrestovala hranilne vloge po 3 1/2 %. Vlagateljem je dano na prosto svoje vloge dvigniti pred potekom tega roka.

Vzaj. podporno društvo v Ljubljani naznanja, da bo od 1. januarja 1919 naprej obrestovalo vloge po 3 1/4 %. Vlagateljem je dano na prosto dvigniti svoje vloge pred potekom tega roka.

Posojilnica v Zatičini, reg. zadruga z neom. zavezo razglša, da bo od 1. januarja naprej obrestovala pravilne vloge po 1 %. Vlagateljem je dano na prosto dvigniti svoje vloge pred potekom tega roka.

Hranilnica in posoj. pri Sv. Mihaelu
poleg Šoštanja razglašajo, da bo obrestovala
od 1. januarja 1919 naprej hranilne vloge
članom po 3%, nečlanom pa po 2 $\frac{3}{4}$ %.
Vlagateljem je dano na prosto svoje vloge
dvigniti pred potekom tega roka.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Toplicah

reg. zadruga z neom. zavezo,

ki se bo vršil v nedeljo 29. decembra 1918
ob pol 8. uri zjutraj v uradni sobi.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Poročilo nadzorstva.
3. Potrjenje rač. zaključka za l. 1916.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ne bi bil sklepčen vrši
se drugi istotam pol ure pozneje z istim dnev-
nim redom brez ozira na število udeležencev.

Vzajemno podporno društvo v Ljubljani
registrovana zadruga z omejenim jamstvom

vabi na redni občni zbor,

ki se vrši v sredo dne 22. januarja 1919
ob 5. uri pop. v društvenih prostorih.

Dnevni red:

1. Odobrenje zapisnika XXVI. rednega
in izrednega občnega zbora.
2. Poročilo in sklepanje o računskem
zaključku za leto 1917.
3. Poročilo in sklepanje o računskem
zaključku za XVIII. odsek.
4. Volitev.
5. Razni predlogi.

Občni zbor je le tedaj sklepčen, ako se
ga vdeleži deseti del članov. Ako bi se jih
ne udeležilo zadostno število, se vrši drugi
občni zbor na podlagi društvenih pravil
(§ 27) v četrtek 30. januarja 1919 ob 5. uri
popoldne z istim sporedom in na istem kraju.

Vabilo na redni občni zbor

Živinorejske zadruga v Kresnicah

reg. zadruga z omejeno zavezo,

ki se bo vršil dne 19. jan. 1919 ob 11. uri
dopolne v občinski pisarni

Dnevni red:

1. Poročilo likvidorjev o končani likvidaciji.
2. Sklepanje o shrambi poslovnih knjig.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem
času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje
na istem mestu in po istem dnevnem redu
drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne
glede navzočih zadružnikov.

Vabilo na redni občni zbor

**Hranilnice in posojilnice v Št. Vidu nad
Ljubljano**

registrovana zadruga z omejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 12. januarja 1919 ob
pol 4. uri pop. v cerkveni dvorani.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o
zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva.
3. Poročilo nadzorstva.
4. Odobrenje računskega zaključka za
leto 1918.
5. Volitev načelstva.
6. Volitev nadzorstva.
7. Sprememba pravil.
8. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem
času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje
na istem mestu in po istem dnevnem redu
drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne
glede na število navzočih zadružnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Kmetijskega društva v Št. Vidu

reg. zadruga z omejeno zavezo,

ki se bo vršil dne 1. januarja 1919 ob 3. uri
popoldne v cerkveni dvorani.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zad-
njem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva.
3. Poročilo nadzorstva.
4. Odobritev računskega zaključka za
l. 1918.
5. Volitev načelstva.
6. Volitev nadzorstva.
7. Sprememba pravil.
8. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času
ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na
istom mestu in po istem dnevnem redu drug
občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede
na število navzočih zadružnikov.

Vabilo na občni zbor

**Hranilnice in posojilnice v Naklem pri
Kranju**

ki se bo vršil v Naklem v župnišču dne
12. januarja ob 4. popoldne.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika zad-
njega občnega zbora.
2. Odobritev rač. zaklj. za l. 1918.
3. Volitev načelstva in nadzorstva.
4. Sprememba pravil.
5. Slučajnosti.